

KONFERENCIJA „PRAVO NA INKLUZIVNO OBRAZOVANJE“

POZIV NA AKCIJU!

Bosna i Hercegovina je 29. jula 2009. godine potpisala Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima osoba s invaliditetom (u daljem tekstu: Konvencija), a ratificirala je 12. marta 2010. godine, uključujući i Opcioni protokol.

U septembru 2016. godine, Odbor Konvencije je usvojio i objavio Opšti komentar na član 24. Konvencije. Opšti komentar daje smjernice za 166 država koje su ratificirale Konvenciju o ispunjavanju obaveza iz člana 24. po kojem su „države potpisnice dužne osigurati inkluzivni obrazovni sistem na svim nivoima i cjeloživotno učenje“. Obrazovanje osoba sa invaliditetom je često lošeg kvaliteta, postavlja niska očekivanja i ograničava mogućnosti djece. Nasuprot tome, istinsko inkluzivno okruženje za učenje vrednuje doprinos i potencijal osoba s invaliditetom, te ih opskrbljuje bitnim životnim, jezičkim i društvenim vještinama.

Trenutno ne postoji zajednička definicija invalidnosti u Bosni i Hercegovini ili razumijevanje invaliditeta prema socijalnom modelu. U definisanju invaliditeta koriste se različiti pojmovi u različitim oblastima (socijalne, zdravstvene zaštite, penzionog osiguranja, zapošljavanja).¹ Nema standardizovane metodologije za procjenu invalidnosti ili zajedničkog razumijevanja metodologije koja je bazirana na procjeni funkcionalnosti djece. Jezik kojim se opisuju djeca sa poteškoćama u razvoju često je medicinske prirode i ponekad uvredljiv i neproduktivan. Napredak u inkluzivnom obrazovanju u Bosni i Hercegovini mjeri se „pristupom školskim i predškolskim objektima, a ne „učešćem“ u obrazovanju.

Pravo na inkluzivno obrazovanje znači transformaciju kulture, politike i prakse u svim formalnim i neformalnim obrazovnim okruženjima kako bi se osigurale jednake mogućnosti za svu djecu. Inkluzivno obrazovanje je važno ne samo za osobe sa invaliditetom već i za društva u kojima žive, jer pomaže u borbi protiv diskriminacije i promovisanju različitosti i učešća.

Komentar 4 člana 24. Konvencije je dobra osnova za adresiranje ključnih pitanja u pristupu inkluziji u procesima reformi obrazovanja u Bosni i Hercegovini. Stoga je UNICEF u saradnji sa Ministarstvom civilnih poslova BiH 19. i 20. juna 2017. godine organizovao konferenciju „Pravo na inkluzivno obrazovanje“.

Na osnovu dvodnevne diskusije, konferencija je rezultirala sljedećim preporukama:

¹ Izvještaj o provođenju Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom u Bosni i Hercegovini, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, 2013. godine

BOSNA I HERCEGOVINA
Ministarstvo civilnih poslova

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
Министарство цивилних послова

Ministry of Civil Affairs

INKLUZIVNO OBRAZOVANJE

1. MEĐUSEKTORSKI PRISTUP

Bosna i Hercegovina mora osigurati cjelovit i međusektorski pristup inkluzivnom obrazovanju. Inkluzivno obrazovanje nije isključivo nadležnost ministarstava obrazovanja već zahtijeva pristup svih drugih nadležnih ministarstava. Sve nadležne institucije koje su odgovorne za implementaciju Konvencije, moraju uskladiti svoje razumijevanje implikacija inkluzivnog obrazovnog sistema u cilju postizanja integrisanog pristupa i saradnje na ostvarivanju zajedničkog programa. Treba uspostaviti mjere odgovornosti za sve uključene institucije kako bi se pridržavali ovih obaveza. Takođe treba osigurati partnerstvo sa pružateljima usluga, organizacijama osoba sa invaliditetom, medijima, organizacijama civilnog društva, lokalnim vlastima, učeničkim udruženjima i savezima, univerzitetima i ustanovama za obrazovanja nastavnog osoblja.

2. ZAKONODAVNI I POLITIČKI OKVIR ZA INKLUZIVNO OBRAZOVANJE

Nadležne obrazovne vlasti u Bosni Hercegovini bi trebale uskladiti zakone sa članom 24 Konvencije, te se isti trebaju zasnivati na modelu ljudskih prava, te osigurati da se član 24 provodi bez ograničenja i izuzetka u svim dijelovima Bosne i Hercegovine.

Potrebno je uspostaviti sveobuhvatan i koordiniran politički i zakonodavni okvir za inkluzivno obrazovanje, zajedno sa jasnim i adekvatnim vremenskim rokom za sprovođenje, kao i sankcijama za nepoštivanje zakona. Okvir se mora baviti pitanjima fleksibilnosti, različitosti i jednakosti u svim obrazovnim institucijama za svu djecu, te utvrditi odgovornosti na svim nivoima vlasti.

Konkretni koraci uključuju:

- a) Usklađivanje političkog i zakonodavnog i okvira sa međunarodnim konvencijama i standardima ljudskih prava.
- b) Jasno definisati inkluziju i njene ciljeve za sve nivoe (počevši od predškolskog odgoja i obrazovanja) i vrste obrazovanja. Principi i prakse inkluzije moraju biti sastavni dio obrazovnih politika i strategija, a ne samo dodatni program.
- c) Djeca sa i bez invaliditeta moraju imati isto pravo na pristup redovnom obrazovnom sistemu uz osiguranje usluga podrške za djecu kojoj je je to potrebno.
- d) Sve nove škole i predškolske ustanove trebaju biti projektovane i izgrađene po principu univerzalnog dizajna kroz standarde pristupačnosti. Potrebno je utvrditi vremenski okvir za adaptaciju postojećih objekata.
- e) Potrebno je razviti mehanizame monitoringa kako bi se osiguralo da se politike i programi provode i da su podržani potrebnim finansijskim ulaganjima.

BOSNA I HERCEGOVINA
Ministarstvo civilnih poslova

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
Министарство цивилних послова

Ministry of Civil Affairs

INKLUZIVNO OBRAZOVANJE

f) Priznavanje potrebe za razumnim prilagođavanjima za podršku inkluziji, na temelju standarda ljudskih prava, prije nego na temelju djelotvornog korištenja resursa, zajedno sa sankcijama za uskraćivanje obezbjeđenja razumnih prilagođavanja.²

h) Potrebno je da inkluzija bude navedena kao konkretan cilj svih propisa koji potencijalno utiču na inkluzivno obrazovanje unutar Bosne i Hercegovine.

i) Potrebno je uspostaviti sistem rane identifikacije, procjene i podrške za osobe sa invaliditetom, te osigurati pristup kvalitetnim programima ranog rasta i razvoja djeteta i programima predškolskog odgoja i obrazovanja uz pružanje podrške i obuke roditeljima/starateljima djece s invaliditetom.

j) Potrebno je kroz izmjenu politika osigurati djeci sa invaliditetom pravo da se čuje i njihovo mišljenje i da bude razmatrano u okviru obrazovnog sistema uključujući i mehanizme za pritužbe i žalbe na odluke koje se tiču obrazovanja.

k) Zakoni moraju biti podržani akcionim planom sektora obrazovanja, koji je razvijen uz konsultacije sa udruženjima roditelja/staratelja djece sa invaliditetom uključujući i djecu sa invaliditetom, te koji razrađuje postupak za sprovođenje inkluzivnog obrazovanja. Plan bi trebao sadržavati vremenski okvir i mjerljive ciljeve, uključujući i mjere kojima se osigurava konzistentnost.

3. PRAVOSUDNI SISTEM ZA ZAŠTITU OSOBA SA INVALIDITETOM

Osobe s invaliditetom moraju imati pristup pravosudnom sistemu koji razumije kako zaštititi osobe s invaliditetom te je sposoban za rješavanje zahtjeva koji su vezani za invaliditet. Potrebno je osigurati da informacije o pravu na obrazovanje, kao i kako se boriti ukoliko se to pravo spriječava ili krši, budu distribuirane u što većem obimu i prema svim zainteresiranim akterima i predstavljene osobama s invaliditetom, uz učešće organizacija osoba sa invaliditetom.

4. DEINSTITUCIONALIZACIJA OSOBA SA INVALIDITETOM

Inkluzivno obrazovanje je nespojivo sa institucionalizacijom. Proces deinstitucionalizacije osoba sa invaliditetom treba biti planiran i strukturiran te obuhvatiti: transformaciju institucija sa jasno definisanim vremenskim okvirom, osiguranje usluga u zajednici, uključujući podršku porodicama, osobama sa invaliditetom, uključujući i djecu, kao i preusmjeravanje sredstava i uvođenje multidisciplinarnog pristupa za podršku i jačanje usluga u zajednici.

² „Razumno prilagođavanje“ znači potrebna i odgovarajuća prilagođavanja i podešavanja, koja ne predstavljaju neproporcionalno ili neprimjereno opterećenje, da bi se u pojedinačnom slučaju, tamo gdje je to potrebno, osobama sa invaliditetom osiguralo ravnopravno uživanje ili korištenje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda na izjednačenoj osnovi sa drugima. Primjeri razumnog prilagođavanja: Razumno prilagođavanje je pojedinačna mjera prilagođena potrebama pojedine osobe. Za osobu oštećena vida prilagođavanje može uključivati osiguranje čitača ekrana odnosno govornu jedinicu ili printanje materijala na Braillevom pismu, kao i pomoć asistenta radi lakšeg snalaženja u novom prostoru. Elementi prilagođavanja na radnom mjestu za osobu koja se kreće uz pomoć invalidskih kolica uključivaće prilagođen pristup zgradi i prostorijama, prilagođen sanitarni čvor, prilagođen radni sto, prevoz, ali i radnog asistenta (ovisno o oštećenju).

BOSNA I HERCEGOVINA
Ministarstvo civilnih poslova

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
Министарство цивилних послова

Ministry of Civil Affairs

INKLUZIVNO OBRAZOVANJE

5. МЕХАНИЗМИ ЗА ПРИКУPLJANJE PODATAKA

Potrebno je unaprijediti mehanizam prikupljanja podataka i uvesti mjere za prikupljanje tačnih podataka o broju osoba s različitim oštećenjima, kao i podataka koji se odnose na pristup, trajanje i napredak u obrazovanju, osiguravanje razumnih prilagođavanja i za to vezanih ishoda. Potrebno je zasebno prikupljati podatke i dokaze o preprekama pristupu, ostanku, te napretku osoba sa invaliditetom u inkluzivnom obrazovanju kako bi se omogućilo usvajanje djelotvornih mjera za otklanjanje takvih prepreka.

6. FINANSIJSKI I LJUDSKI RESURSI

Za progresivnu realizaciju inkluzivnog obrazovanja potrebno je izdvojiti dovoljno finansijskih i ljudskih resursa kroz razvoj obrazovnog sektora i međusektorskih planova.

Finansijski resursi podrazumijevaju: adaptaciju postojećih školskih i predškolskih objekata, obezbjeđenje prevoza do škole, odgovarajućih udžbenika, nastavnih i učeničkih materijala, osiguranje asistivne tehnologije i osiguravanje znakovnog jezika i dr.

Ljudski resursi podrazumijevaju ulaganje u obrazovanje nastavnika za rad u inkluzivnom okruženju prije zaposlenja i tokom rada. Proces edukacije nastavnog osoblja od predškolskog, osnovnog, srednjeg, stručnog i visokog i obrazovanja, treba da uključuje jačanje osnovnih kompetencija i vrijednosti za rad u inkluzivnim obrazovnim okruženjima. Svom nastavnom osoblju se moraju obezbijediti namjenski programi obuke da ih pripreme za rad u inkluzivnim sredinama, kao i praktično iskustveno učenje, gdje mogu izgraditi vještine i samopouzdanje za suočavanje sa različitim izazovima inkluzije. Moduli za obuku nastavnika treba da uključuju sadržaje osnovnog razumijevanja ljudske različitosti, rasta i razvoja, model ljudskih prava pristupa invaliditetu i inkluzivnu pedagogiju koja uključuje i upute kako prepoznati funkcionalne sposobnosti – snage učenika, sposobnosti i stilove učenja.

Inkluzivno obrazovanje zahtijeva sistem za podršku i resurse za nastavno osoblje u obrazovnim institucijama.

7. INKLUZIVNI SISTEM PROCJENE

Potrebno je obezbijediti kvalitetan sistem vrednovanja i praćenja napretka djece, a koji uzima u obzir prepreke s kojima se suočavaju djeca s invaliditetom.

BOSNA I HERCEGOVINA
Ministarstvo civilnih poslova

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
Министарство цивилних послова

Ministry of Civil Affairs

INKLUZIVNO OBRAZOVANJE

Društva sutrašnjice počinju u školama današnjice. Moramo gledati ka 2030. i raditi na tome da se pristup obrazovanju proširi i van osnovnog obrazovanja. Na duži rok, moramo težiti tome da svako dijete završi srednju školu i da koristi mogućnosti i prilike za cjeloživotno učenje!